

Universitetet
i Stavanger

Kjellevold, A. (2006) Asbjørn Kjønstad: Helserett. Lov og rett, 45(5), pp. 317-319

Lenke til publisert versjon: <http://www.idunn.no/ts/lor/2006/05/litteratur?highlight=#highlight> (Det kan være restriksjoner på tilgang)

UiS Brage
<http://brage.bibsys.no/uis/>

Denne artikkelen er gjort tilgjengelig i henhold til utgivers retningslinjer.
Det er forfatterens siste upubliserte versjon av artikkelen etter fagfellevurdering, såkalt postprint.
Dersom du skal sitere artikkelen anbefales det å bruke den publiserte versjonen

Asbjørn Kjøenstad: Helserett

av Alice Kjelleuold

Helserett

Gyldendal Akademisk, Oslo 2005, 376 sider

Asbjørn Kjøenstad

Som forfatteren framholder, ble offentlige helsetjenester i Norge bygget opp på grunnlag av det vi kan kalle en behandlingsmodell. Spørsmålet om hvem som skulle få tilgang til helsetjenester, til hvilken tid og kvalitet, ble stort sett styrt av helsepersonell ut fra faglige, etiske og personlige vurderinger innenfor gitte politiske og økonomiske rammer. Pasientene ble ansett tilstrekkelig beskyttet av de plikter som var pålagt personell og virksomhet. I etterkrigstiden vokste imidlertid rettighetstekningen fram, og rundt 1980 nådde den helsesektoren. Pasienters rettsstilling aktualiserte seg som problemstilling, og etter hvert har pasientrettigheter blitt et sentralt begrep i juridisk og politisk terminologi. Parallelt med rettsliggjøringen av helsevesenet har helsereett vokst fram som fag. Boken oppsummerer utviklingen av et rettsområde hvor forfatteren selv har vært en viktig drivkraft. Boken framstår som en systematisk framstilling av norsk helsereett med særlig vekt på pasienters og helsearbeideres rettsstilling.

Boken er inndelt i seks hoveddeler. Del I er av generell karakter og omtaler grunnprinsipper og grunnbegreper i helsereetten. Del II beskriver pasientrettighetenes framvekst i Norge.

I de neste delene tar forfatteren for seg fire sentrale temaer innen gjeldende norsk helsereett: retten til helsehjelp (Del III), kravet om forsvarlig behandling (Del IV), taushetsplikten (Del V) og styringsretten i helsevesenet (Del VI). Boken har i en siste del (Del VII) et omfattende register med oversikt over litteratur, lovforarbeider og andre offentlige dokumenter, samt lovregister, rettspraksis og saksregister.

Boken bygger i stor grad på arbeider og tekster som forfatteren har publisert før, men er i denne framstillingen ajourført og samlet.

Boken er oversiktlig og systematisk oppbygget, med omfattende henvisninger. Språket er som alltid når det gjelder denne forfatteren, klart og tydelig. Dette, sammen med bruk av sitater og innledende presentasjoner foran hver hoveddel, samt illustrerende modeller, gjør boken godt tilgjengelig også for andre yrkesgrupper enn jurister og for personer som har behov for kunnskap om pasientrettigheter.

Forfatteren inndeler helseretten i fem hoveddeler knyttet til henholdsvis helseinstitusjoner, sykdommer, legemidler, helsearbeidere og pasienter. Det er helsearbeidere og pasienter som er i fokus i denne boken. Forfatteren presenterer tre hovedmodeller for forholdet mellom pasient og helsetjeneste som han benevner som henholdsvis et topartsforhold, en trekantmodell og en kvadratisk modell. Videre inndeler han pasientrettighetene i tre hovedgrupper: retten til å bli pasient, rettigheter som pasienten har etter at pasientstatus er oppnådd, og de formelle rettighetene. Han gir også en oversikt over tolv grunnprinsipper i helseretten. Tre av disse knytter seg til selvbestemmelsesretten og tre til kommunikasjonssystemer i helsetjenesten. Videre trekker forfatteren fram tre prinsipper som knytter seg til pasientbehandlingen formulert som pasientens rett til behandling, helsepersonellens plikt til å utøve forsvarlig virksomhet og statens tilsyn og kontroll med helsepersonell og helsetjenester. Til sist holder forfatteren fram pasientens klagerett, rett til erstatning og pasientens strafferettslige vern.

Denne systematikken gir ryddighet for tekningen innenfor helseretten. I en framstilling av grunnprinsipper og grunnbegreper savner jeg imidlertid en mer dyptgående presentasjon av rettssikkerhets- og rettighetsbegrepet og av viktige prinsipper som integritetsvern og brukermedvirkning.

Forfatteren gir et viktig historisk tilbakeblikk på utviklingen av pasientrettighetene. Han tar oss tilbake til midten av 1800-tallet og fører oss fram til dagens lovgivning. Han gir oss en beskrivelse av lovgivningen, av domstolenes rolle, av det han kaller nettverkssamfunnets rolle og av rettsforskningens betydning for utviklingen av pasientrettighetene. Den detaljerte gjennomgangen av denne utviklingen, sammen med de omfattende henvisningene, gjør boken til et nyttig oppslagsverk for den som vil arbeide videre med dette rettsområdet.

I sin redegjørelse for retten til helsehjelp gjør forfatteren bruk av en modell for analyse av rettighetsbestemmelser. Både analyseskjemaet, som inneholder ti problemstillinger, og selve framstillingen av retten til helsehjelp, har forfatteren presentert i tidligere arbeider. Men det er grunn til å framheve dette analyseskjemaet som et tjenelig verktøy når en skal vurdere rettighetsbestemmelser.

I boken er det gjort rede for kravet til faglig forsvarlighet. Dette kravet er helt sentralt i helseretten, og det hadde vært ønskelig at forfatteren gikk dypere inn i hva som ligger i dette kravet. Kravet om omsorgfull hjelp kunne også med fordel vært grundigere behandlet. Jeg savner også en diskusjon om kravet til forsvarlighet og omsorg, ikke bare i forhold til helsepersonellens handlemåte, men som et grunnleggende element i den helsehjelpen den enkelte har et rettskrav på. Når det gjelder den erstatningsrettslige culpavurderingen, gir derimot forfatteren en grundig innføring og presenterer en helhetlig modell for denne vurderingen. Det hadde vært en fordel om forfatteren hadde vært enda tydeligere på forholdet mellom den erstatningsrettslige uaktsomhetsvurderingen og den helserettslige forsvarlighetsvurderingen.

Taushetspliktlovgivningen, som er gjeldende for helse- og sosialtjenesten, er komplisert og vanskelig å få oversikt over. Samtidig er dette regelverket av stor betydning for forholdet mellom pasient og helsepersonell. Forfatteren har gitt ut flere arbeider om taushetsplikten i helse- og sosialtjenesten, arbeider som har bidradd til å gjøre regelverket lettere tilgjengelig. I denne boken gir forfatteren en ajourført oversikt over taushetsplikten i helsetjenesten. Sammen med referanser til andre forfattere gir denne framstillingen et godt utgangspunkt for dem som må finne løsninger på spørsmål om taushetsplikt og videreformidling i praksis, og for dem som vil arbeide videre med taushetspliktsspørsmål i helseretten. Framstillingen er også godt egnet til å gi andre enn jurister forståelse for dette regelverket. I den grad forfatteren refererer til andre forfattere, er det imidlertid grunn til å bemerke at andres synspunkter kan bli noe kortfattet framstilt, og at det i henvisningen til Bente Ohnstad, Taushetsplikt, personvern og informasjonssikkerhet i helse- og sosialsektoren, ikke er referert til forfatterens siste utgave (3. utgave 2003). De refererte synspunktene på opplysningsplikt og meldeplikt til barneverntjenesten er her bearbeidet og nyansert.

Forfatteren har måttet velge ut noen temaer og har valgt ut sentrale områder som er utførlig behandlet. Andre temaer er mer summarisk behandlet. Ett tema som det etter min mening hadde vært ønskelig at forfatteren hadde gitt en mer utfyllende behandling, er retten til helse, slik denne retten er regulert i menneskerettighetslovgivningen og som sådan gjeldende som en del av norsk lovgivning.

Boken anbefales som en viktig kilde til kunnskap om helseretten både i et historisk perspektiv og som gjeldende rettslig regulering. Boken er vel egnet både for jurister og andre yrkesgrupper innenfor helsetjenesten, og for studenter på jusstudiet og på helsefaglige studier på mastergradsnivå.